

РОЗГЛЯНУТО ТА СХВАЛЕНО
педагогічною радою
Навчально-методичного центру цивільного
захисту та безпеки життєдіяльності
Івано-Франківської області
Протокол № 5 від 18.11.2016р.

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

Тема: Дії рятувального формування в осередках надзвичайних ситуацій.

Навчальна мета: навчання слухачів порядку дій рятувального формування в осередках надзвичайних ситуацій, формування вмінь та навичок необхідних особовому складу формувань під час виконання завдань за призначенням.

Укладач: Боднар Я.З. – старший майстер виробничого навчання циклу практичної підготовки обласних та міста Івано-Франківська курсів удосконалення керівних кадрів навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Івано-Франківської області.

Дидактичне забезпечення:

- 1) план проведення заняття;
- 2) методична розробка;
- 3) довідкові матеріали для слухачів;
- 4) робоча технологічна карта керівника рятувального формування;
- 5) технічні описи, настанови та інструкції з експлуатації рятувального інструменту.

Матеріально-технічне забезпечення: Рятувальний інструмент.

Навчальні питання та розрахунок часу

№ з/п	Навчальні питання	Час, хв.	Метод проведення
<i>I</i>	<i>Організаційна частина</i>	3	
<i>II</i>	<i>Основна частина</i>	82	
	Вступ	2	розповідь
1	Мета, зміст і умови проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.	15	розповідь, обговорення

2	Дії рятувального формування цивільного захисту в осередках надзвичайних ситуацій.	57	розповідь, обговорення, керована дискусія
<i>III</i>	<i>Завершальна частина, висновки</i>	2	розповідь
<i>IV</i>	<i>Відповіді на запитання</i>	3	

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТТЯ

Заняття починається з перевірки наявності слухачів, їх підготовки до заняття.

Перше питання дається переважно у формі розповіді, із залученням до обговорення слухачів. Основна увага приділяється розгляду та поясненню слухачам мету, зміст і умови проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Обговорити із слухачами головне завдання рятувального формування цивільного захисту по проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Залучаючи слухачів до активного обговорення, більш детально пояснити ті завдання, які безпосередньо стосуються даної категорії слухачів.

У другому питанні вивчається порядок дій рятувального формування цивільного захисту після отримання завдання. Залучаючи слухачів до активного обговорення, більш детально пояснити, як повинен діяти керівник формування після отримання завдання від старшого начальника. Проводиться керована дискусія щодо дії керівника і особового складу рятувального формування по організації та проведенню аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

При вивченні другого питання слухачі відпрацьовують спеціальні вправи у складі формування (відділення, ланки, розрахунку).

Закінчуючи заняття обов'язково зробити короткий підсумок, де провести розбір виконаних вправ.

Керівник заняття має нагадати тему, навчальну мету та питання, які відпрацьовувались, відповісти на запитання слухачів.

ХІД ТА ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ

1. МЕТА, ЗМІСТ І УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ АВАРІЙНО-РЯТУВАЛЬНИХ ТА ІНШИХ НЕВІДКЛАДНИХ РОБІТ.

Для ліквідації наслідків, викликаних стихійним лихом, аварією чи катастрофою, можуть бути використані як формування загального призначення, так і формування цивільного захисту. В окремих випадках, крім названих формувань, можуть використовуватись військові частини.

Головне їх завдання - рятування людей і матеріальних цінностей. Характер і порядок дій формувань при цьому залежить від виду стихійного лиха, аварії чи катастрофи, обставин, що склались, кількості і рівня підготовки задіяних сил, пори року і доби, кліматичних умов тощо. Успіх дії залежить від рівня розвідки, врахування конкретних умов та обставин.

У районах стихійного лиха розвідка повинна встановити: мережі осередку лиха і напрямок його розповсюдження;

- об'єкти і населені пункти, яким загрожує небезпека;
- місце накопичення людей;
- шляхи підходу техніки до місць робіт;
- стан пошкоджених будівель і споруд а також наявність в них уражених людей;
- місця аварій на комунально-енергетичних мережах;
- обсяг рятувних і невідкладних аварійно-рятувальних робіт.

Крім того, розвідка повинна уточнити:

- ступінь і обсяг руйнувань;
- можливість проведення робіт без засобів індивідуального захисту;
- можливість падіння будівель і споруд, які можуть збільшити розмір аварії або катастрофи.

Розвідку повинні виконувати розвідувальні групи і ланки. До їх складу рекомендується включати спеціалістів, які добре знають розміщення об'єкта і специфіку виробництва. Якщо аварія чи катастрофа пов'язана з розповсюдженням сильнодіючих отруйних речовин, то до складу формувань необхідно залучати спеціалістів: хіміків і медичних працівників. У зв'язку з раптовістю виникнення стихійного лиха, аварії чи катастрофи оповіщення особового складу формувань, їх комплектування виконуються в стислі терміни. У районах стихійного лиха і місцях великих аварій рятувальні роботи в першу чергу виконують з метою попередження виникнення катастрофічних наслідків, запобігання обставинам, які можуть обумовити загибель людей і матеріальних цінностей.

При великих аваріях і катастрофах організація робіт з ліквідації наслідків проводиться з урахуванням обставин, що склались після аварії чи катастрофи,

ступеня зруйнованості і пошкодження приміщень і споруд, технологічного обладнання, агрегатів, характеру аварії на комунально-енергетичних лініях, особливостей забудови та інших умов. Роботи з організації ліквідації наслідків аварій і катастроф виконуються в стислі терміни: необхідно швидко врятувати людей, що знаходяться під уламками приміщень, в завалених підвалах, надати їм екстрену медичну допомогу, а також запобігти іншим катастрофічним наслідкам, пов'язаним з загибеллю людей і втратою великої кількості матеріальних цінностей.

Метою проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт (АРИР) в районах аварій, катастроф і стихійних лих є:

- рятування людей і надання медичної допомоги ураженим;
- локалізація аварій і усунення пошкоджень, які перешкоджають веденню рятувальних робіт;
- створення умов для наступного проведення відновлювальних робіт на суб'єктах господарювання.

АРИР мають різний зміст, але організовуються і проводяться, як правило, одночасно, як єдиний комплекс. При цьому обов'язково враховується, що кожному виду надзвичайних ситуацій властиві свої специфічні особливості, з яких випливають певні вимоги до складу сил, що залучаються, їх технічного оснащення і способів дій.

АРИР і в мирний, і у воєнний час проводяться:

- для порятунку людей, надання першої медичної допомоги постраждалим і ураженим та евакуації їх у лікувальні установи;
- локалізації аварій і усунення ушкоджень, які заважають проведенню рятувальних робіт;
- ліквідації аварій, які загрожують життю людей (на АЕС, хімічно небезпечних об'єктах, енергетичних і комунальних мережах, нафто- і газопроводах та інших аналогічних об'єктах і мережах);
- забезпечення життєдіяльності міст і суб'єктів господарювання;
- створення необхідних умов проведення відновних робіт.

2. ДІЇ РЯТУВАЛЬНОГО ФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ОСЕРЕДКАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.

Керівник рятувального формування є посадовою особою цивільного захисту, призначеною наказом або розпорядженням відповідного керівника підприємства, установи, організації для забезпечення підготовки особового складу формування, організації його дій і для управління формуванням при виконанні поставлених завдань.

Керівник формування є прямим начальником всього особового складу групи і має право віддавати йому накази та розпорядження по цивільному

захисту. Він підпорядковується керівнику суб'єкта господарювання.

Керівник формування відповідає за підготовку, дисципліну та морально-психологічний стан підпорядкованого особового складу, підтримання постійної готовності формування, своєчасне виконання завдань, за збереження техніки, транспорту і майна.

1.Приведення формувань у готовність.

На основі вказівок вищестоящих начальників керівник формування і його штаб розробляють план приведення формування у готовність.

У плані визначається:

- порядок оповіщення формування в робочий і неробочий час;
- місце і час збору особового складу, місце та терміни видачі йому табельного майна й інших;
- порядок висування і термін прибуття в район збору (розташування) чи проведення робіт;
- порядок управління формуванням у періоди збору, приведення його в готовність і висування в район зосередження чи район робіт;
- організація комендантської служби;
- порядок матеріального і технічного обслуговування.

Місце збору формування звичайно встановлюється на території суб'єкту господарювання.

Район збору формувань призначається, як правило, на шляху висування в заміську зону чи до району майбутніх робіт.

У район збору формування прибувають у повній готовності до виконання завдань, маючи потрібну техніку, автотранспорт, прилади, засоби захисту, інструмент та інші засоби матеріального забезпечення. Час, затрачений на зосередження в районі збору, включається у встановлений термін готовності.

З отриманням сигналу оповіщення керівник формування зобов'язаний в найкоротший час прибути до місця збору, доповісти або призначеній посадові особі з питань ЦЗ, уточнити завдання, задіяти схему оповіщення особового складу.

Після прибуття особового складу організувати видачу ЗІЗ, табельного майна, забезпечити своєчасне прибуття і приведення в готовність закріпленої техніки і транспорту, уточнити порядок дії особового складу на випадок збору і висування на ділянку робіт або заміську зону.

Завдання на дію формування в осередку ураження керівник формування у відповідності до розпорядження.

2.Послідовність роботи керівника по організації і проведенню АРІНР

Одержавши завдання, керівник формування усвідомлює його, оцінює обстановку, приймає рішення, видає усний наказ, організує взаємодію, матеріально-технічне забезпечення та управління.

Усвідомлюючи завдання, керівник формування повинен зрозуміти мету

майбутніх дій, задум старшого начальника, завдання, місце та роль свого формування у виконанні загального завдання.

Зрозумівши завдання, керівник формування визначає заходи, які потрібно негайно вжити для підготовки виконання отриманого завдання, організує розвідку, видає попереднє розпорядження для орієнтування підлеглих про майбутні дії та готує необхідні дані для прийняття рішення.

При оцінці обстановки керівник вивчає та оцінює:

- характер руйнувань, пожеж та заражень в районі робіт, характер та обсяг майбутніх робіт ;
- радіаційну, хімічну, біологічну (епідемічну) обстановку та її вплив на виконання завдання;
- стан та можливості свого формування, наданих сил та засобів; характер місцевості, стан погоди, пору року та доби.

В результаті усвідомлення задачі та оцінки обстановки керівник формування приймає рішення, в якому визначає:

- який обсяг по видам аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт необхідно виконати підлеглим підрозділам і на якій ділянці зосередити основні зусилля;
- послідовність виконання робіт, розподіл сил та засобів підсилення;
- завдання підлеглим та наданим формуванням, способи та терміни їх виконання;
- порядок висунення в район дій;
- порядок взаємодії і зв'язку;
- заходи по забезпеченню та організації управління.

Накази та розпорядження висловлюються коротко. Їх зміст не повинен допускати різні тлумачення; включати до них потрібно тільки ті дані, які необхідні підлеглим для організації виконання завдань.

Завдання треба ставити у першу чергу тим формуванням, які виконують головні задачі, починають діяти першими, або тим, які потребують більше часу для підготовки.

В наказі керівник вказує:

- ситуацію в районі робіт;
- завдання свого формування та, якщо необхідно, завдання сусідів;
- завдання підлеглим формуванням, а також наданим формуванням служб -забезпечення;
- місця розташування пунктів медичної допомоги, шляхи та порядок евакуації уражених;
- дози радіаційного опромінення особового складу, які встановлені на період виконання завдання; час початку робіт, своє місце перебування та місце перебування заступника.

При постановці завдання керівник вказує :

- рятувальним формуванням - засоби підсилення, ділянки пошуку

уражених та порядок надання їм першої медичної допомоги та винесення до місця посадки, де і які розвернути або відкрити захисні споруди, місця посадки уражених на транспорт, маршрут та порядок руху;

- формуванням механізації - підсилення особовим складом, де і до якого часу улаштувати проїзди та проходи, завалити (закріпити) конструкції, що погрожують завалом; де, в якому обсязі, та до якого часу зробити роботи по розкриттю захисних споруд, маршрут та порядок руху;

- протипожежним формуванням - об'єкти та способи локалізації (гасіння) пожеж; місця розгортання протипожежних засобів та отримання води; маршрут та порядок руху;

- формуванням знезаражування - ділянки, які підлягають знезаражуванню; ширину дезактивованих (дегазовуваних) проїздів (проходів) та щільність розливу дезактивуючих розчинів; способи, обсяг та послідовність робіт; місця та порядок перезарядження машин; порядок визначення знезаражених ділянок і споруд; пункт збору після виконання завдання; маршрут та порядок руху;

- медичним формуванням - місця розгортання формувань; ділянки проведення робіт по розшуку та наданню медичної допомоги ураженим; порядок прийому, реєстрації та сортування потерпілих по ступеню ураження та обсягу медичної допомоги у формуваннях; порядок підготовки та евакуації потерпілих; місця посадки їх на транспорт і маршрути виносу, місця надання першої лікарської допомоги та тимчасової госпіталізації нетранспортабельних хворих; маршрут та порядок руху;

- аварійно-технічним формуванням - засоби підсилення, порядок розшуку та усунення аварій на комунальних і технологічних мережах (водопроводу, газу, теплопостачання, електромереж), заходи безпеки; порядок дій після виконання завдання; маршрут та порядок руху до місць робіт.

Управління формуванням в ході проведення робіт або при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій

Основою управління при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій є рішення керівника органу управління (формування) на проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт у районі надзвичайної ситуації.

Рішення включає такі основні елементи:

короткі висновки із оцінки обстановки;

порядок проведення дій;

завдання підлеглим;

заходи безпеки;

організація взаємодії;

забезпечення дій;

організація управління та зв'язку.

Рішення оформлюється на карті (схемі) з пояснювальною запискою із урахуванням розвитку обстановки в районі надзвичайної ситуації.

Короткі висновки із оцінки обстановки містять у собі основні дані про характер і масштаби надзвичайної ситуації, обсяг робіт, які необхідно виконати, і умови їх проведення, наявність сил та засобів і їх можливості.

У рішенні відображаються мета, яка стоїть перед підрозділами, головні завдання та послідовність проведення робіт, об'єкти (райони, ділянки) зосередження основних зусиль, порядок створення угруповання сил та засобів.

Завдання керівникам підпорядкованих органів управління та формуванням (підрозділам) залежно від їх можливостей та розвитку обстановки визначають старші начальники. При постановці завдань вказуються район, сили та засоби, послідовність та строки проведення робіт, об'єкти зосередження основних зусиль, порядок використання технічних засобів та заходи безпеки.

Порядок взаємодії між підрозділами сил цивільного захисту, залученими до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, визначається при прийнятті рішення. Взаємодія здійснюється у ході виконання робіт.

При організації взаємодії:

- уточнюються ділянки робіт для кожного підрозділу;
- встановлюється порядок проведення робіт для підрозділів, що виконують завдання на суміжних ділянках, особливо при виконанні робіт, які можуть становити небезпеку або впливати на роботу кожного підрозділу;
- узгоджуються час і місце зосередження зусиль при спільному виконанні особливо важливих і складних робіт;
- визначається порядок обміну інформацією про зміни обстановки та хід виконання робіт на суміжних ділянках;
- встановлюється порядок надання термінової взаємодопомоги.

Взаємодія організовується у процесі постановки завдань за участю представників взаємодіючих сил.

При цьому керівники взаємодіючих органів управління, формувань (підрозділів) уточнюють місця та порядок проведення робіт, обмінюються даними про обстановку, розташування пунктів управління, способи зв'язку та порядок інформування про хід виконання завдань.

Заходи безпеки при виконанні робіт

Керівник рятувального формування несе особисту відповідальність за дотримання заходів безпеки його підлеглими. Конкретні заходи вказуються особовому складу на об'єкті (ділянці) робіт одночасно з постановкою завдань.

Під час робіт в зоні руйнування рух автомобілів і іншої техніки, а також евакуація уражених здійснюється по розвіданих та позначених шляхах. Небезпечні місця огорожуються і поблизу них виставляються добре видимі попереджувальні знаки або регулювальники.

Забороняється без потреби ходити по завалах, заходити у зруйновані будівлі та споруди, перебувати і проводити роботи поблизу будівель, які

можуть обвалитися. Такі будівлі руйнуються, а якщо це зробити неможливо, то їх зміцнюють. Обстеження стану таких будівель проводять кваліфіковані фахівці.

До пошкоджених будівель слід підходити з найменш небезпечного боку, уважно спостерігаючи за станом конструкцій. Не допускається влаштування переходів без встановлення кріплень. Під час виконання робіт на висоті необхідно застосовувати засоби страхування.

Під час виконання робіт у колодязях, прохідних або напівпровідних колекторах перед спуском у колодязь або входом у колектор необхідно переконатися у стійкості огорожуючих конструкцій та відсутності загазованості. Роботи у колодязях та колекторах слід проводити із застосуванням засобів індивідуального захисту. Особовий склад, який працює в цих умовах та інших небезпечних місцях, повинен мати рятувальні пояси зі страхувальною мотузкою та відповідний інструмент. Поблизу загазованих ділянок забороняється запалювати вогонь, палити, дозволяється застосовувати тільки акумуляторні ліхтарі.

Присутність газу визначається тільки газовими аналізаторами. Забороняється визначати наявність газу в підвалах, колекторах та інших спорудах за допомогою відкритого вогню.

Рятувальні роботи при пошкодженні електричних мереж проводиться тільки після їх знеструмлення. Всі роботи з електричними проводами і з'єднаннями з ними металевими предметами повинні проводитись тільки з використанням електрозахисних засобів. Забороняється особовому складу доторкатись до електрообладнання без захисних засобів, а також підходити і торкатись до проводів, які лежать на землі.

Під час робіт в зонах пожеж і задимлення особовий склад забезпечується засобами захисту органів дихання від оксиду вуглецю, спеціальним одягом і касками. Перед початком робіт здійснюється розвідка для визначення безпечних умов роботи.

Особовий склад рятувального формування може залишити робоче місце тільки з дозволу керівника формування. При наявності оксиду вуглецю і високої температури час роботи змін на пожежі повинен обмежений у часі. За умови забезпечення їх ізолюючими протигазами і тепло відбиваючими костюмами тривалість роботи змін збільшується. При загрозі вибуху або обвалу рятувальне формування виводиться у безпечне місце і поновлює роботи після ліквідації загрози.

Роботи у задимлених приміщеннях проводяться групами з 2-4 чоловік. Перед входом в ці приміщення особовий склад обв'язується мотузкою, кінець якої передається людині, яка залишається біля входу. Двері, що ведуть у палаючі приміщення, треба відкривати обережно, захищаючись від вогню при можливому викиді полум'я або нагрітих газів.

Під час проведення аварійно-рятувальних робіт в зонах катастрофічного затоплення керівник формування повинен забезпечити безпеку особового

складу під час роботи на воді. Рятувальні роботи проводяться тільки на справних плавзасобах. Категорично забороняється перевантажувати човен, катер: висота сухого борта човна при відсутності вітру повинна бути не менше 20 см, а при хвилюванні - НЕ МЕНШЕ 35 см.

На місцевості, забрудненій радіоактивними речовинами, необхідно суворо дотримуватись встановленого режиму радіаційного захисту, що регламентує максимально допустимий час перебування на ній.

Для зменшення впливу радіоактивного опромінення особовий склад рятувальної ланки повинен суворо дотримуватись заходів радіаційної безпеки і санітарної гігієни: захищати органи дихання від радіоактивного пилу, працювати у спеціальному одязі, не пити, не палити, не приймати їжу на зараженій (забрудненій) місцевості.

Для зменшення підйому пилу під час проведення робіт необхідно проводити періодичне змочування ґрунту та уламків на ділянках робіт, часткову дезактивацію техніки, приладів та інструменту і часткову санітарну обробку особового складу.

Під час ліквідації аварій на технологічних мережах з небезпечними хімічними речовинами та під час знезараження отруйних і агресивних рідин при розливі їх до місця аварії треба підходити тільки з навітряного сторони з використанням захисного одягу та ізолюючих або промислових протигазів.

Треба пам'ятати, що у виробничих приміщеннях, підвалах та інших заглиблених місцях можуть створюватися високі концентрації парів НХР, небезпечні для людей. Під час проведення робіт необхідно організувати постійне спостереження за станом працюючих, а в разі необхідності – негайно надавати домедичну допомогу потерпілим.

По закінченні робіт у зоні забруднення рятувальне формування виводиться для проведення спеціальної обробки техніки та повної санітарної обробки особового складу.

Дотримання заходів безпеки дозволить запобігти нещасним випадкам, втратам особового складу і населення під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Нормативи із відпрацювання спеціальних вправ наведені у Додатку

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

Яке головне завдання рятувальних формувань?

Що є метою проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт?

Що вивчає керівник формування при оцінці обстановки перед проведенням аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт?

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс Цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI.
2. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 05.03.2015 р. № 1550- XIУ.
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015р. №389-XIX.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2015р. № 101 «Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013р. № 443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил ЦЗ».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10.2013р. № 819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013р. № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту».
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2013р. № 841 «Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру».
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.08.2002р. № 1200 «Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю».
12. Наказ МВС України від 11.09.2014 № 934 «Про затвердження Порядку організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту» зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 жовтня 2014р. за № 1200/259777;
13. Наказ МНС України від 16.12.2002р. № 330 «Про затвердження Інструкції з тривалого зберігання засобів радіаційного та хімічного захисту».
14. Наказ МНС України від 15.08.2007р. № 557 «Правила техногенної безпеки у сфері цивільного захисту на підприємствах, в організаціях, установах та на небезпечних територіях».

15. Наказ МНС України від 17.06.2010р. № 472 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації роботи пунктів видачі населенню та особовому складу невоєнізованих формувань засобів радіаційного та хімічного захисту».

16. Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій від 09.10.2006р. №653 «Про затвердження інструкції щодо утримання захисних споруд цивільної оборони у мирний час» зареєстрований в Міністерстві юстиції України 2 листопада 2006р. за № 1180/13054.

17. Наказ МНС України від 07.06.2011р. №587 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку створення, обладнання та забезпечення функціонування консультаційних пунктів з питань цивільного захисту при житлово-експлуатаційних організаціях та сільських (селищних) радах».

18. Наказ МВС України від 29.05.2015 року №523 «Про затвердження Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13 червня 2014 року за №624/25401.

19. Наказ МНС України від 13.03.2012 року №575 «Про затвердження статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту» зареєстрований в Міністерстві юстиції України 25 травня 2012 року за №835/21147.

Нормативи виконання спеціальних вправ.

Умови виконання нормативів	Оцінка			Помилки, які знижують оцінку на 1 бал	Помилки, за які виставляється оцінка «незадовільно»
	Відмінно	Добре	Задовільно		
Норматив № 6. Надягання протигазу на дитину.					
Група вишикувана у дві шеренги в потилицю один одному. Для задньої шеренги (дорослих) подається команда «Гази!» , за якою працівники надягають особисті протигазу. За командою «Протигаз на дитину надіти!» працівники надягають протигазу на дітей. Час зараховується від моменту подачі команди «Протигаз на дитину надіти!»	16 с	17 с	18 с	Лицева частина протигазу одягнута так, що окуляри не знаходяться навпроти очей (з перекосом)	1. Лицева частина протигазу одягнута з перекосом, зовнішнє повітря може проникнути під маску. 2. Неправильно підігнана шолом-маска або несправний протигаз (немає клапану видиху). 3. При надяганні лицева частина протигазу була розірвана.
Норматив № 7. Надягання протигазу на ураженого.					
Працівник знаходиться в протигазі та в рукавичках біля ураженого зі сторони голови. Протигаз потерпілого в похідному положенні. За командою «Протигаз на ураженого одягти!» працівник надягає протигаз на ураженого.	16 с	17 с	18 с	Лицева частина протигазу одягнута так, що окуляри не знаходяться	1. Лицева частина протигазу одягнута з перекосом, зовнішнє повітря

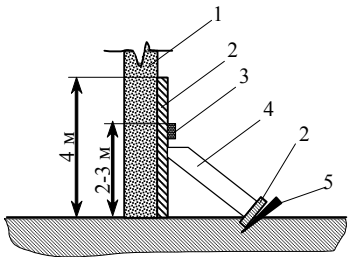
				навпроти очей (з перекосом)	може проникнути під маску. 2. Неправильно підігнана шолом-маска або несправний протигаз (немає клапану видиху). 3. При надяганні лицева частина протигазу була розірвана.
Норматив № 27. Розбирання завалу					
Працівники одягнуті у спеціальний одяг і вишикувані. Ланка з табельним майном шикується біля стіни будинку над прямком заваленого аварійного виходу. За командою «До розбирання завалу приступити!» працівники проводять розбирання завалу. вручну (висота завалу 1 м): з використанням засобів механізації (висота завалу 1,5 м):	40 хв 20 хв	50 хв 25 хв	1 год 30 хв		1. Працівники не знають порядку виконання робіт. 2. Не вміють застосовувати засоби механізації.
Норматив № 28. Витягування із завалу крупних елементів (вагою до 1 т) важільною лебідкою з переміщенням їх на відстань до 5 м					
Вправу виконують 2 особи. Обслуга закріплює тяговий механізм на висоті не менше 15 см від землі та на відстані 10 м від завалу. Закріплює канат за елемент, витягує його і переміщує. Початок: подано команду «До витягування приступити». Закінчення: елемент витягнутий та переміщений.	10 хв	11 хв	12 хв		Робота ручками переднього і заднього ходу тягового механізму здійснювалась одночасно.
Норматив № 29. Розвідка сховищ і укриттів					
Вправу виконують 6 осіб. На ділянці дії відділення (обслуги) розташовано 2 сховища. Відділення (обслуга) розташовується за 100 м від сховищ (укриттів). За командою визначаються стан	22 хв	28 хв	35 хв		

<p>входів, аварійних виходів, збирачів повітря та інших елементів споруд, найбільш зручні місця з улаштування отворів у захисній споруді. Встановлюється зв'язок з тими, хто в укритті. Визначається приблизний об'єм робіт і орієнтовна потреба у силах для їх виконання. Складається картка інженерної розвідки зі схемою. Початок: подано команду «До розвідки сховищ приступити». Закінчення: доповідь про закінчення розвідки і подання картки інженерної розвідки</p>					
Норматив № 30. Відкопування оголовку аварійного виходу					
<p>Працівники одягнуті у спеціальний одяг і вишикувані. Ланка з табельним майном шикується біля заваленого оголовку аварійного виходу. За командою «До відкопування оголовку аварійного виходу приступити!» працівники проводять відкопування оголовку аварійного виходу сховища. вручну (висота завалу 1 м): з використанням засобів механізації (висота завалу 1,5 м):</p>	40 хв	45 хв	50 хв		<p>1. Працівники не знають порядку виконання робіт. 2. Пошкоджений оголовок (люк). 3. Вихід звільнений неповністю. 4. Не вміють застосовувати засоби механізації.</p>
	30 хв	35 хв	55 хв		
Норматив № 31. Відривання прямока біля стіни сховища вручну					
<p>Вправу виконують 2 особи. За командою обслуга відриває прямокутний отвір біля стіни сховища розміром по низу 1,2 х 1,7 м і завглибшки 2 м (грунт III категорії, лопата, лом, кирка, мотика). Початок: подано команду: «До виконання завдання приступити». Закінчення: прямокутний отвір відрито.</p>	2 год 35 хв	2 год 45 хв	3 год 15 хв		
Норматив № 32. Подавання повітря у завалене сховище.					
<p>Компресорна станція і пневмоінструмент до роботи підготовлені. Обслуга одягнута у спеціальний одяг і знаходиться з</p>					

<p>пневмоперфоратором поблизу компресорної станції у 20-ти м від місця роботи. За командою водій-компресорник запускає компресорну станцію і слідує за її роботою; компресорники пробурюють отвір у залізобетонному перекритті товщиною 40 см через завал і встановлюють обсадну трубу. Початок виконання нормативу за командою: “Подати повітря у сховище”. Закінчення виконання нормативу: отвір пробурений, обсадна труба встановлена.</p> <p>Завал з уламків залізобетонних і бетонних конструкцій 65%.</p> <p>Обслуга компресорної станції – 3 чол., компресорна станція з пневмоперфоратором – 1, обсадна труба – 1, кувалда – 1</p> <p>При висоті завалу 1 м:</p> <p>При висоті завалу 2 м:</p>	<p>25 хв</p> <p>50 хв</p>	<p>30 хв</p> <p>58 хв</p>	<p>35 хв</p> <p>1 год. 10 хв</p>		
Норматив № 33. Буріння отворів для подавання повітря у завалене сховище					
<p>Компресорна станція і пневмоінструмент до роботи підготовлені. Обслуга (одягнута у спеціальний одяг) з бурильним молотком вишикувана поблизу компресорної станції у 20 м від місця роботи. За командою водій-компресорник запускає компресорну станцію і слідує за її роботою; компресорник пробурює отвір діаметром 46 мм у залізобетонній стіні:</p> <p>Обслуга – 2 чол., компресорна станція – 1, бурильний молоток – 1.</p> <p>при товщині стіни 0,5 м</p> <p>при товщині стіни 1,0 м</p> <p>при товщині стіни 1,5 м</p>	<p>5 хв</p> <p>12 хв</p> <p>20 хв</p>	<p>6 хв</p> <p>13 хв</p> <p>22 хв</p>	<p>7 хв</p> <p>14 хв</p> <p>24 хв</p>		
Норматив № 34. Пробивання отворів у загороджувальних конструкціях захисних споруд розміром 0,7×0,7 м.					
<p>Компресорна станція і пневмоінструмент до роботи підготовлені. Обслуга з пневмоінструментом вишикувана поблизу компресорної станції на відстані 20 м від місця роботи. За</p>					

<p>командою водій-компресорник запускає компресорну станцію і слідкує за її роботою; компресорники пробивають отвір за допомогою пневмоінструменту: Обслуга – 3 чол., компресорна станція – 1, відбійні молотки – 2.</p> <p>при товщині залізобетонного перекриття 40 см при товщині цегляної стіни 80 см при товщині бетонної стіни 60 см</p>	<p>1год. 30хв 1год 1год</p>	<p>1год. 40хв 1год. 10хв 1год. 10хв</p>	<p>1год. 50хв 1год. 20хв 1год. 20хв</p>		
Норматив № 35. Подрібнення залізобетонних конструкцій у завалі при допомозі бетоноломів					
<p>Компресорна станція і пневмоінструмент до роботи підготовлені. Обслуга з пневмоінструментом вишикувана поблизу компресорної станції у 20 м від місця роботи. За командою водій-компресорник запускає компресорну станцію і слідкує за її роботою; компресорники подрібнюють конструкцію в одному перетині. Обслуга – 3 чол., компресорна станція – 1, бетоноломи. Початок виконання нормативу за командою: “До дроблення конструкції приступити”. Закінчення виконання нормативу: плита роздроблена в одному перетині. <i>Примітка:</i> час на різання прутів конструктивної і несучої арматури до нормативу не входить. Залізобетонна плита перекриття типу пустотілої типової конструкції ПТК-59-12 Залізобетонна, попередньо напружена ребриста плита перекриття типу П-3</p>	<p>9хв. 20 с 13 хв.15с</p>	<p>10хв. 20 с 14 хв 25с</p>	<p>12хв. 25 с 17хв 15с</p>		
Норматив № 36. Укріплення стіни будівлі, що загрожує обвалом, двома простими дерев’яними підкосами					
<p>Обслуга з 2-х чоловік з інструментом вишикувана на відстані 20 м від стіни, що загрожує обвалом у зоні безпечного видалення. Елементи для пристрою підкошування заготовлюються з підручних матеріалів.</p>	<p>13 хв</p>	<p>14 хв 30 с</p>	<p>17 хв 30 с</p>		

<p>Обслуга – 2 чол. сокира теслярська – 1, пила дворучна – 1 (Урал-2), підручні матеріали з дерева: бруси діаметром не менше 8 см по малому боку (залежно від ваги конструкції) довжиною 3 м – 2 шт.; дошки, бруса товщиною не менше 30 мм, довжиною 4 м – 3 шт.; коли довжиною 0,5 м і діаметром 8-10 см – 2-3 шт.</p> <p>За командою особовий склад обслуги обробляє і підганяє елементи підкосів, закріплює у місцях зімкнення з підлогою.</p> <p>Схема укріплення стіни підкосом</p> <p>1 – стіна; 2 – дошка; 3 – стропний брус; 4 – опорна колода; 5 – клин.</p> <p>Початок виконання нормативу за командою: “До обладнання підкосів приступити”.</p> <p>Закінчення виконання нормативу: стіна надійно закріплена.</p>					
Норматив № 37. Заміна бура перфоратора на долото відбійного молотка із зміною букс					
<p>Моторист в одному метрі від мотоперфоратора. За командою моторист знімає бур, згвинчує гайки кріплення корпусу ударно-поворотного механізму (УПМ), знімає корпус, змінює буксу, надягає і кріпить корпус УПМ та встановлює долото.</p> <p>Початок: подано команду «Бур на долото замінити».</p> <p>Закінчення: завершення роботи із заміни.</p>	3 хв 10 с	3 хв 45 с	4 хв 15 с	Слабо затягнуті гайки кріплення корпусу УПМ	Допущений перекося корпусу УПМ і букси відносно поршня.
Норматив № 38. Розгортання компресорної станції і підготовка її інструменту до роботи					
Компресорна станція у транспортному положенні.	10 хв	12 хв	16 хв	Не працює один	Компресорна

<p>Майно, інструмент і шланги в укладці на машині. Обслуга вишикувана перед компресорною станцією.</p> <p>Обслуга – 4 чол., компресорна станція з комплектом пневмоінструменту (ПР-10м).</p> <p>За командою “Компресорну станцію розгорнути” обслуга приступає до розгортання компресорної станції. Водій-компресорник проводить контрольний огляд станції, компресорники знімають з машини інструмент, шланги, під’єднують пневмоінструмент і перевіряють його працездатність.</p> <p>Час на виконання нормативу зараховується з моменту подання команди до доповіді командира обслуги про готовність до виконання завдання.</p> <p><i>Примітка:</i> Норматив виконується з під’єднанням трьох пневмоінструментів: бетонолома, молотка і перфоратора через одиничні шланги довжиною 20 м.</p>				пневмоінструмент	станція не забезпечує робочий тиск повітря при непрацюючому пневмоінструменті.
Норматив № 39. Перерізання за допомогою дискоріза та металевго прута діаметром 10 мм					
<p>За командою запускається двигун і проводиться перерізання металевго прута діаметром 10 мм, вимикається двигун.</p> <p>Початок: подано команду «До роботи приступити».</p> <p>Закінчення: момент перерізання прута.</p> <p>Примітка. Вправа вважається виконаною, якщо перерізання проведено з дотриманням правил безпеки праці</p>	20 с	30 с	45 с		
Норматив №40. Різання металевих профілів і арматурної сталі у залізобетонних конструкціях шліфувальними машинами та бензорізом					
<p>Інструмент (шліфувальна машина, бензоріз дисковий) підготовлений до роботи і підключений до енергетичної установки.</p> <p>За командою різчик здійснює різання металевих профілів та арматурної сталі.</p> <p>Початок: подано команду: «До виконання завдання приступити».</p> <p>Закінчення: розрізи здійснено п’ять розрізів арматури діаметром 14 мм</p>	1 хв. 45 с	1хв. 55 с	2 хв. 15 с		

два розрізи сталеві труби діаметром 150 мм по одному розрізу двотавра № 14-16	10 хв. 5 с 3 хв. 18 с	10 хв. 55 с 3 хв. 38 с	12 хв. 55 4 хв. 13 с		
Норматив № 41. Підготовка бензопили до роботи					
Провести контрольний огляд; змастити ведучу зірочку шини; надягти на шину пильний ланцюг і поставити її у робоче положення; перевірити натягування пильного ланцюга, наповнити бензобак паливом, а резервуар у стійці рами (редуктор у мотопили «Урал») – мастилом; заповнити карбюратор пили паливом; запустити двигун і прогріти його протягом 2 хв. на холостих оборотах; перевірити роботу двигуна на малих і середніх оборотах; зупинити двигун.	5 хв	10 хв	15 хв		
Норматив № 42. Валка дерев					
Моторист з працюючою мотопилою знаходиться поблизу дерева, що спилують. Звальщики – у готовності до звалювання дерева валочними вилками (валочними клинами – для дерев діаметром більше 30 см). Норматив вважається виконаним правильно, якщо дерево впало у заданому напрямку. Моторист – 1 Звальщики – 2 Бензопила – 1. час виконання при діаметрі дерева:					
20-30 см	7 хв	9 хв	11 хв		
31-40 см	9 хв	11 хв	13 хв		
41-50 см	11 хв	13 хв	15 хв		
Норматив № 43. Розкрязування дерева на сортаменти					
Моторист – 1 Бензопила – 1. Провести 5 розрізань час виконання, при діаметрі дерева:					
20-30 см	8 хв	9 хв	10 хв		

31-40 см	12 хв	14 хв	16 хв		
41-50 см .	14 хв	16 хв	18 хв		
Норматив № 55. Подання сигналів управління колоною					
<p>Керівник заняття по черзі називає основні сигнали управління: «Увага!», «Збір начальників!», «До машини!», «На місце!», «Заводь!», «Глуши двигун!», «Рушай!», «Стій!», «Збільшити дистанцію!», «Зменшити дистанцію!», «У лінію машин!», «У лінію колон!», «У колону!», «Всі – кругом!», «Усі – праворуч (ліворуч)!», «Аварія!»</p> <p>Працівник відтворює (показує жестами) сигнал.</p> <p><i>Примітка: наведено час подання одного сигналу.</i></p>	3 с	5 с	8 с	Не чітке подання одного сигналу	Не знання сигналів управління
Норматив № 56. Подання сигналів управління машиною					
<p>Керівник заняття по черзі називає основні сигнали управління: «Увага!», «Заводь!», «Вперед!», «Глуши двигун!», «Ліворуч!», «Праворуч!», «Зменш хід!», «Задній хід!», «Стій!».</p> <p>Працівник відтворює (показує жестами) сигнал.</p> <p><i>Примітка: наведено час подання одного сигналу.</i></p>	3 с	5 с	8 с	Не чітке подання одного сигналу	Не знання сигналів управління
Норматив № 57. Подання сигналів стропальника					
<p>Керівник заняття по черзі називає основні сигнали управління: «Підняти вантаж чи гак!», «Повернути стрілу!», «Опустити вантаж чи гак!», «Підняти стрілу!», «Пересунити кран (міст)!», «Опустити стрілу!», «Пересунити вантажний візок!», «Стоп (припинити піднімання чи пересування)!», «Обережно!». Працівник відтворює (показує жестами) сигнал.</p> <p><i>Примітка: наведено час подання одного сигналу.</i></p>	3 с	5 с	8 с	Не чітке подання одного сигналу	Не знання сигналів управління
імобілізація плеча:	3 хв 30 с	4 хв. 30 с	5 хв		
імобілізація передпліччя	2 хв 30 с	3 хв. 30 с	4 хв. 30 с		
імобілізація стегна:	4 хв	4 хв. 30 с	5 хв		
імобілізація гомілки:	3 хв 30 с	4 хв	4 хв. 30 с		
Норматив № 70. Завантаження уражених на транспорт					
Ланка шикуються біля автомобіля на навчальному				Не перевірена	Ноші установлені у

<p>майданчику. Ноші з ураженими (манекенами) знаходяться на майданчику на віддалі 3 м від автомобілю. За командою «До завантаження «уражених» приступити!» працівники завантажують автомобіль до повної місткості.</p> <p>автомобіль УАЗ-469А: автомобіль АС-66:</p>	3 хв. 15 с 9 хв	3 хв. 40 с 10 хв	4 хв 11 хв	надійність установки нош у петлях порушена черговість заповнення ярусів.	лямках ненадійно падіння «ураженого» з нош.
Норматив № 71. Вивантаження уражених з транспорту					
<p>Транспорт з ураженими (манекенами) знаходяться на майданчику. Двері автомобіля зачинені. Ланка шикуються біля автомобіля на навчальному майданчику. За командою «До вивантаження «уражених» з транспорту приступити!» працівники виносять ноші з ураженими (манекенами) на віддаль 3 м.</p> <p>автомобіль УАЗ-469А: автомобіль АС-66:</p>	2 хв 35 с 7 хв	3 хв 8 хв	3 хв. 40 с 9 хв	Обладнання автомобіля не приведене вихідне положення.	Падіння «ураженого» з нош.
Норматив № 74. В'язання петлі рятувальної мотузки та надягання на потерпілого					
<p>Працівник знаходиться на віддалі 1 метра від умовно потерпілого. Рятувальна мотузка, яка змотана у клубок, знаходиться у чохлі з лямкою одягнутою через плече. За командою «Одиарну (подвійну) рятувальну петлю - зв'язати!» працівник в'яже петлю та надягає на потерпілого. Короткий кінець мотузки працівник обв'язує навколо талії потерпілого і закріплює на вузлі рятувальної петлі, довгий кінець петлі намотує на карабін.</p> <p>одинарною петлею: подвійною петлею:</p>	18 с 21 с	22 с 25 с	25 с 30 с		Короткий кінець мотузки не закріплений на вузлі рятувальної петлі.
Норматив № 75. Закріплення рятувальної мотузки за конструкцію					
<p>Працівник знаходиться із знаряддям на віддалі 1 метра від конструкції. Рятувальна мотузка, яка змотана у клубок, знаходиться у чохлі з лямкою одягнутою через плече. За</p>	6 с	8 с	10 с		Вузли зав'язані не правильно.

командою «Мотузку закріпити за конструкцію!» працівник закріплює мотузку за конструкцію. Вузол надійно зав'язаний.					
Норматив № 76. Евакуація ураженого із сховища через аварійний вихід					
Ланка шикуються біля аварійного виходу зі сховища. За командою «До евакуації «уражених» зі сховища приступити!» працівники ідуть у сховище через галерею аварійного виходу і евакуюють «ураженого» (манекен) тим же шляхом (протяжність галереї до 30 м, поперечне січення 70 см.	10 хв	13 хв	15 хв	Слабкі навички перенесення «ураженого»	Не уміння евакуювати «ураженого».